

Svensk smak – finns så

Under senare år har svensk design och formgivning skördat stora exportframgångar. Svensk smak säljer. Kodorden är ljusst, luftigt, enkelt, avskalad, ljusa träslag, återhållsamma färger och naturliga textilier. Men finns det egentligen någon svensk smak och går det att tala om bra och dålig smak?

I en intervju berättar en invandrarkvinna om att de vanligen gärna väljer att ha det lite "lyxigt" hemma, men att hon efter några år här i landet lärt sig att uppskatta den enkla svenska smaken.

I ordet "lyxigt" dyker genast en kod upp. Lite förgyllt, ädla träslag, ornamentering, mönstrade textilier, kanske med inslag av guldtråd eller plysch. Och jag kan lova att den normen aldrig skulle vinna pris i den årliga tävlingen "Utmärkt svensk form".

I den nya boken *Svensk smak* diskuterar Zandra Ahl och Emma Olsson vad svensk smak egentligen är. Deras huvudbudskap är att det råder ett svenskt smakkod, utvecklat av människor i branschen och i medierna. Det är en manlig och förtryckande norm som förmedlas (trots att en majoritet av designskribenter är kvinnor?), där vissa människor anser sig kunna bedöma vad som är god eller dålig smak. "Det finns ingen svensk smak, bara en massa människor som låtsas det."

Ahl-Olsson pekar på att det svenska folket inte alls följer de påbud som förmedlas av det så kallade designetablissemanget. De virkade dukarna ligger kvar på tv-apparaterna, skomakarlamporna hänger kvar i köken och kompletterar de rustika furumöblerna, de blomliga gardinuppsättningarna retirerar inte, bananungorna säljs som smör i solsken och stentrollen med hampahår står där de står.

Andra smaker än den etablerade

Med sin bok vill de visa på att det finns en annan smak eller andra smaker än den etablerade.

Men visste vi inte redan att det finns en svensk smak som premieras i utställningar och tävlingar, och en annan ute i stugorna, en premierad smak som sedan utvecklas som spetsprodukter för designindustrin och som går på export.

En svensk smak som har sitt ursprung i den svenska funktionalismen.

Renhet, ljus, rationell och avskalad form, produkt- och industridesign. Som i sin tur brukar sägas ha sitt ursprung i svensk enkel allmog eller en tendens att skala av, som det gustavianska i förhållande till rokokon. Men som även hämtade internationella influenser från exempelvis Bauhausskolan och utvecklade en egen innebodande drivkraft.

Fram ur detta växte det som vi kallar svensk modernism. Den design som i dag präglas av enkelhet, återhållsamt, minimalism, naturlighet och ljus.

Svensk stål- och träindustri har varit de bärande basnäringarna här i landet. Kanske är det därför inte så märkligt att en spetsprodukt inom svensk design i dag exempelvis just sammansmälter stål och trä i ett soffbord.

Efterlyser större tolerans

Ahl och Olsson vänder sig även mot att det finns något som kan kallas för god eller dålig smak och efterlyser en större tolerans i förhållande till smak. Men finns inte en sådan tolerans? Dock kanske inte i deras egna snäva kretsar.

Smak är i sig en subjektiv uppfattning som bottnar i varje människas egna historia och referensramar, där olika faktorer som känsloupplevelser, minnen, igenkännande, trygghet och överraskning spelar en avgörande roll. Därför varierar smaken i det avseendet.

Men precis som det går att utveckla sin smak i förhållande till musik, mat eller vin

Svensk design och formgivning

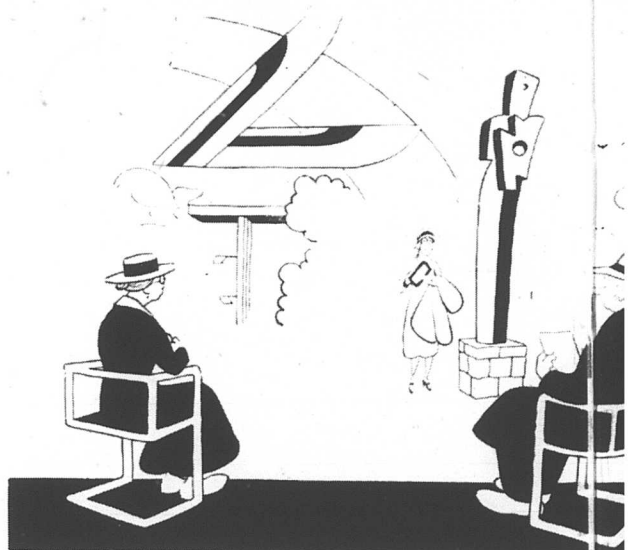
Svensk smak

Myter om den moderna formen

Zandra Ahl & Emma Olsson

Foto: Anna Kleberg

Ordfront, 2001, 179 s.

och förfina den allt eftersom kunskaper och erfarenheter utvecklas går det också att utveckla sin smak i förhållande till design och formgivning.

Och det är en annan sida av smaken. Där handlar det om ett utvecklat seende och en känslighet för harmoni, eller disharmoni när det krävs, balans, rytm, form, färg och struktur, som det tar tid att lära sig och som bygger både på kunskap och erfarenhet och som har ett förhållande till en tradition.

God eller dålig svensk formgivning

Det vore därför enklare att tala om god eller dålig svensk formgivning, i stället för god och dålig smak. För till god form kommer även andra aspekter så som funktionalitet och om produkten kan produceras på ett för människa och miljö lämpligt sätt och även om den har ett socialt acceptabelt innehåll, vilket i sin tur är en ideologisk och politisk fråga.

I ett avseende när det gäller Ahl-Olssons kritik mot modernismens formgivning vill

jag dock delvis instämma, när de skriver:

"De produkter som i dag presenteras under modernismens logga saknar socialt engagemang, och har blivit en stilkopia, en yta utan den betydelse som en gång tillskrevs lätta möbler och stora fönster. Nu handlar det bara om yta, om funktionalism som ett utseende med vissa typiska drag."

Eftersom hela vårt nutida samhälle i dag till så stor del präglas av yta framför innehåll är det kanske inte märkligt att även design och formgivning börjat präglas av detta. Själv anser jag det därför befogat att tända de röda varningslamporna för svensk design, formgivning och arkitektur.

Framgångsreceptet har byggts på att yta och form gått hand i hand med funktionalitet.

Men under senare år har jag både på utställningar, mässor och i andra olika sammanhang sett hur funktionaliteten fått ge vika för det som är snyggt, för ytan. Till en del möbler borde medfölja klippkort till kiropraktorn, till en del arkitektur borde ett

Sjutton, kåt och kär i sin lärarinna

Hur det är att vara sjutton, kåt och kär i sin lärarinna skildrar Peter Kihlgård som ingen annan. Äkta och utan tragisk patetik.

Pubertet

"Du har inte rätt att inte älska mig"

Peter Kihlgård

Albert Bonniers

Han är ensam i världen. Ingen bryr sig egentligen om vad som händer honom. Han har alltid varit ensam, mobbad av klasskamrater och utstött ur alla gemenskaper. Johannes Johansson har som en nederlagets pokal vandrat från familj till familj. Det har alltid varit nya fosterföräldrar som varit de sociala myndigheternas lösning när problemen har tornat upp sig i hans liv. Nu har han hunnit bli sjutton år.

Men han är inte längre enbart ett offer. Den stora skillnaden är att han vägat inse att han är ensam. Och att han har dragit konsekvenserna av det.

Han har brutit sig loss ur de vuxnas värld. Han har gjort uppdrag.

Det är om Johannes och hans väg till kärleken som Peter Kihlgårds nya roman handlar. Dess titel är *Du har inte rätt att inte älska mig* och kommer ut idag. Det är

också en bok om den äkta kärleken kontra den krävande och kontrollerande. Och – givetvis – handlar det om kärlekslöshetens konsekvenser och dess drabbande offer.

JOHANNES HAR STARTAT ett eget band. Han sjunger och skriver alla låtarna. Det ger honom självklara och därtill prestigefulla jämnåriga, och det fyller honom också med drömmar om att han går en strålande framtid till mötes. Han är fylld av den himlastormande hybrid som enbart sjuttonåringar förmår att bära med äkthet och utan att slå över i tragisk patetik.

Hans orubbliga självförtroende och hans överväldigande förälskelse han drabbas av – till sin

Stilistiskt och språkligt är Peter Kihlgård en av våra mest fullgångna och förfarna författare.

svensklärarinna. Han uppvaktar henne på alla tänkbara – och otänkbara – sätt. Han skriver till och med en uppsats – just med titeln "Du har inte rätt att inte älska mig" – för att fånga hennes uppmärksamhet. Till slut, efter en hel del tur, blir de ett par.

Och Peter Kihlgårds sätt att närma sig och skildra denna kärlekshistoria mot alla odds – mot alla konventioner, attityder och mot den övriga vuxenvärlden – är både känsligt och kraftfullt.

Inte ingenting låter han offra på konventionernas sedesamma altare. Johannes får vara precis så obändig och evigt kåt, så full av stora och överväldigande känslor, som man enbart är när man är sjutton.

KÄRLEKEN MELLAN JOHANNES och hans lärarinna är så bedövande vackert och sorgligt skildrad att den borde kunna pressa tårar ur det mest förhårdade stenhjärta.

Det växer en överväldigande kraft ur Peter Kihlgårds roman, inte minst genom att han fullt ut – och utan sidoblickar – tar Johannes och hans sjuttonåriga värld på fullt och blodigt allvar. Här finns inte minsta ansats till överseende och menande blinkningar till läsaren som går över huvudet på eller förbi de känslor som är Johannes egna.

Det är hans – och ingen annans – verklighet som skildras. Det är den som bestämmer och sätter upp ramarna.

Stilistiskt och språkligt är Peter Kihlgård en av våra mest fullgångna och förfarna författare. Det har redan renderat honom mängder av välförtjänta utmärkelser och stipendier, bland annat fick han Svenska Dagbladets prestigefyllda litteraturpris för några år sedan. Men det är inte Peter Kihlgårds språkbehandling som imponerar mest. Det är hans okuvliga strävan att om och om igen söka sig in till den verklighet – de kompostvarma sanningarna om människan – som litteraturen alltför ofta går förbi som höjer honom över de flesta – ja, kanske alla – i hans generation.

Det finns en råhet, en ångande mänsklig värme och drabbande uppriktighet i Peter Kihlgårds berättande som träffar rakt i magtrakten. Det går helt enkelt inte att värja sig. Det är stort. Det är märkligt. Och det är sant som livet självt.

CRISTER ENANDER